

היהדות הסמויה מן העין

יאיר כספי

א. אנחנו על המפה

היהודי הישראלי החילוני הפותח את האנציקלופדיה ליהדות לא ימצא שם את עצמו. נמצאים שם החרדים, חסידים, ליטאים וספרדים, אנטי ציונים או לאומיים. נמצאים שם האורתודוקסים המודרניים, הדתיים הלאומיים, יש קונסרבטיבים רפורמים, רקונסטרקציוניסטים והומניסטים, ורק היהודים הישראליים החילונים לא קיבלו ערך. איך זכו הזרמים השונים בהכרה? היו להם, מן הסתם, מספיק חברים שהזדהו בשמם: "אני יהודי חרדי", "אני ספרדי בן תורה", "אנחנו שייכים לקהילה הרפורמית". יש להם טקסטים שבהם הם מגדירים את עצמם את ייחודם מזרמים אחרים. הזרמים האחרים מכירים בהם: רוב הישראלים, למשל, לא ידעו על קיומם של הרפורמים, עד שהחרדים התחילו להזכיר אותם בקללותיהם.

מספר המלים שכל זרם מקבל בספרים מושפע מהערכת העורכים את משקלו ביהדות הזמן הזה: כמה חברים יש לו: מהי מידת המחויבות של אותם חברים לתנועתם, כלומר, איזה חלק מחייהם הם

מנהלים במסגרות של התנועה, ומהי מידת ההקרבה שהם מגלים, נפשית, כלכלית ופיזית, למען מטרות התנועה. נהוג לבחון את מספר המוסדות שהתנועה מקיימת ואת היקף היצירה התרבותית של חבריה. יש המחשיבים את הכוח הכלכלי כגורם חשוב.

קריטריון אחר הוא מעמדו של הזרם בין הזרמים האחרים ומידה השפעתו על הגדרת היהדות בזמנו. ומבחן נוסף, בין אלפיים, הוא יכולת ההשרדות לטווח ארוך של הזרם: היכולת להעביר את מסירתו לדור הבא, ולמנוע היטמעות והתבוללות בין העמים. מיהו הזרם המוביל ביהדות בסוף האלף השני?

למי יש יותר חברים, עם יותר מחויבות, יותר מוסדות, יותר ספרים, יותר משאבים כלכליים, יותר הישגים במניעת התבוללות ויותר יכולת לקבוע את השפה ונושאי הדיון של יהדות הזמן הזה בכלל? המנצח לא נמצא באנציקלופדיה, לא מוזכר בעיתון ולא קיים בתודעה. הזרם הגדול והחשוב ביותר בזמן הזה הוא יהדות סמויה מן העין. יש לו שלושה עד ארבעה מיליוני חברים, חבריו מחויבים לו עד מוות, הוא מקיים כאלפיים בתי ספר ועוד כאלף מוסדות חינוך ותרבות אחרים. יש לו אלפי מוסדות ומסגרות חברתיות וכלכליות. הוא יצר עשרות מונים יותר ספרים בתרבות ישראל, במאה הזו, מכל זרם אחר.

הזרם הזה ריכז בישראל חמישה ורבע מיליוני יהודים, שכמחציתם היו מתבוללים אלמלא עלו.

תורתה של היהדות הישראלית השפיעה עמוקות על כל הזרמים האחרים. אפילו מתנגדיה הגדולים ביותר בתחילת המאה תלויים בה. הרפורמים אימצו את הציונות כיסוד בבניית זהותם. החרדים תלויים בה לגמרי לקיום קהילת הלומדים שאינם עובדים. הדתיים הלאומיים לא יכולים להגדיר את עצמם ללא הלאומיות הישראלית.

היהדות הישראלית החילונית נעדרת מתודעתנו משום ש 150 שנה לאחר תחילתה של המפכה הציונית, אנחנו עדיין חושבים על יהדות במונחים של גלות. כזרם ביהדות זמננו יחשב בעינינו רק מי שיש לו יסודות קיום אופייניים לקהילת גולה: בית כנסת משלו, סידור תפילה מיוחד, ישיבות ובתי מדרשות, שלומדים בהם את פרשנותו להלכה, סמינרים לרבנים וחותרת כשרות אופיינית.

ב. יהדות ישראלית

סודות הזהות הישראלית היהודית ידועים לכאורה לכל, ואינם ידועים כלל, כי איש אינו מעז לקרוא להם בשמם: תורה שבעל פה של יהדות ישראלית. הבה נזכיר כמה מהם: התנועה הציונית, מאז "אוטואמניפיציה" של פינסקר בשנת 1882, העמידה את השחרור העצמי: יסוד מרכזי במצוותיה: אחריות אישית למעשה התקומה החליפה ציפיות פאסיביות לשליח אלוהים. הישראלים כקבוצה, וכל אחד מהם באופן אישי, היו אחראים לפעול לעצמאות מדינית. עצמאות מדינית תלויה בעצמאות כלכלית ובויתור על היסמכות על שולחנם של אחרים, ארצות העולם ויהודי העולם.

היהדות הישראלית התקיימה מכוח הכרעתם של יהודים לעלות לארץ. היא חייבה את מעשה העלייה ושללה את הפיזכוס, חיי הגלות או הירידה. הישראלים החדשים ראו עצמם אחראים לסלול את הדרך לכאן לאלה שעוד לא באו. למי שלא יכלו לעלות סיפרו על האפשרות לשחרור עצמי כיסוד בגיבוש זהותו היהודית במקום מגוריו בתפוצה, וכהכנה ליום שבו יוכל לממש את הזהות החדשה.

היהדות הישראלית תבעה יצירת חברה משותפת שבה יתמוזגו הגלויות. יצירת גטאות חדשים של התבדלות עדתית בישראל הייתה השתמטות ממצוות יסוד שלה.

בשנים הראשונות של היישוב והמדינה, נטלו על עצמם שותפי המהפכה היהודית את המשימה להקים יישובים שקבעו את מפת הארץ. כאשר הושלמה המשימה הזו היא הוחלפה בשמירת הארץ, הטבע והנוף, וידיעת הארץ. הריה, עמקיה ויישוביה. ותולדות מפעל הקמתם. תולדות הציונות בשביל היהודים הישראלים החילוניים היו תולדות חידושה של תודעת ציווי המכוננת יהדות ישראלית.

המהפכה היהודית הישראלית שללה את לימוד התורה המנותק מעבודה כחסר ערך מבחינה יהודית, וראתה בהוויה התלותית, האופיינית לאלו שתורתם אומנותם, מחלה הפוגעת באומה כולה. ההתקיימות על חשבון הזולת, ללא עבודה, של תלמידי הישיבה מכשירה קיום מניפולטיבי מעמלם של אחרים ומקלקלת שכבות נוספות בציבור. היהדות הישראלית החילונית חידשה את העבודה כביטוי יסודי של אחריות אדם לכלכלת עצמו ולשותפותו במעשה תיקון הארץ. רק מתוך התמודדות עם המעשה, האמינו הישראלים, ניתן ללמוד תורה ולהסיק מסקנות תיאורטיות לגבי אחריותו של אדם בעולם.

היהדות הישראלית חידשה את משמעותם של גבורה והקרבה יהודיים, היא תבעה מחבריה התמסרות רבת שנים להגנה על גבולות המדינה וגינתה את ההשתמטות מן הצבא. היא היתה הזרם היחיד ביהדות בזמן הזה, שתבע מחבריו את המימוש המלא של אמונה לשמה - הנכונות למסור את הנפש במלחמה על יצירתה של זהות יהודית חדשה.

מי שקרא את החובה שבמאבק הצבאי הממושך הנדרש לקיומה של יהדות בזמן הזה, הכיר גם בתביעה הקיומית להגיע לפשרה עם שכניה של מדינת ישראל. היהדות הישראלית כפרשנית של צו השעה הכירה גם במגבלות הכוח שלה. היא גינתה את חטא היהירות של זרמים דתיים המייחסים לעצמם כוחות בלתי מוגבלים.

המהפכה היהודית הישראלית הורתה את הדיבור והכתיבה בשפה העברית. חידוש השפה אפשר זיקה עמוקה לכל רובדי מקורות ישראל, המחודשים יצרו תרבות עברית, שמצד אחר הבדילה את חבריהם ושללה התבטלות בפני תרבויות עמים אחרים, ומצד אחר שללה הסתגרות תרבותית והייתה מוכנה לאתגר ההתמודדות עם כל הישגי התרבות העולמית.

העברית המחודשת הזמינה דיבור ישיר והסתייגה מן המליצה הריקה. השיחה הישירה כוננה יחסי אנוש חדשים שהתאפיינו בפתיחות ביחסי הורים וילדים ובקשרים זוגיים. הדיבור הישיר בשפה פשוטה הוא אחד ממבחני ההשתייכות ליהדות הזו.

כמו השפה, גם הלבוש הישראלי הפשוט, שדחה את המקטורן והעניבה, ביטא את העדפת התוכן על הצורה, והעדפת המעשה על בלבול המוח ברשות התורה. בקשת אמת פשוטה, שהלכה לאיבוד בנפתלות מדרש הגולה, הייתה גם בקשתה של הספרות העברית החדשה, התרבות העברית, יצירתה של היהדות הישראלית, חייבה את ידיעת מקורות ישראל, אך בעת קריאתם נתבקשה זהירות גדולה ויכולת הבחנה בהתפשטותה של הוויית הגולה החולה. היא אסרה בלימוד את הצבת התשובה לפני השאלה - העמדת הלכת השולחן הערוך כמסקנה ידועה מראש לכל לימוד גמרא. יהדות זו לא נזקקה למוסדות של יהדות הגולה ובראשם בית הכנסת. מתוך השקפות אלו היא שללה את החזרה בתשובה, שמשמעה הצטרפות לבית כנסת ולימוד תורה, שבו התשובה ידועה.

היהדות הישראלית חייבה שורה של ביטויים סמליים של נאמנות והמשכיות למסורת ארוכה - ברית מילה, בר מצווה וחתונה יהודית. היא השאירה חופש בביטוי האישי והמשפחתי של חגי ישראל ובהתמודדות עם השבת, ועדיין היא מתלבטת לגבי אורחותיהם. היהדות הישראלית התנגדה לשימוש מאגי בכלים ובסמלים יהודיים כמו מזוזות, קמיעות וקברי צדיקים. היא ראתה במעשה הזה עבודה זרה, אסורה מן התורה. היהדות הישראלית שמרה על ספק בריא לגבי צדקת דרכה והשאירה מקום לביטויי יהדות מסורתיים, לפעמים מתוך הסכמה סמויה ולפעמים מתוך כבוד למי שאינם יכולים להיפרד מגרסא דינקותא של גולה, היא אסרה את הכפייה הדתית, אך בשל ספקותיה לא פעם התמסרה לה. היהדות הישראלית תבעה את כיבוד חוקי מדינת ישראל, שהיו לחלק מהלכתה. היא אסרה העמדת כל מערכת חוקים אחרת מעל לחוקי המדינה. מבחינתה, מדינת ישראל - בשל תפקידה כמגבש העיקרי של האחריות היהודית בזמן הזה - עומדת

מעל תורת ישראל במובנה האורתודוקסי, מעל לארץ ישראל במובנה הדתי לאומי ומעל עם ישראל, כמושג מכליל ליהודי ישראל והגלויות. כישלונה של היהדות הישראלית החילונית בהגדרת יסודות החובה של עצמה לא איפשר להתקדם במאמץ לכתוב חוקה שתבסס את מעמרה של המדינה.

ביחסה אל הפרט ואל לא - יהודים החיים בקרבה הפנימה היהדות הישראלית החילונית את ערכי התרבות המערב אירופית והאמריקאית לגבי זכויותיהם של יחידים לחופש דתי ותרבותי, לשוויון לפני החוק ולהגבלת מעורבותו של השלטון בחייהם.

יסודות מסורתיים בתפיסת החובה של קהילה יהודית כלפי חבריה השפיעו על מערכת חקיקה סוציאלית המבטאת אחריות הדדית עמוקה יותר מזו המקובלת ברוב ארצות המערב, היהדות הישראלית לא ירעה מה לעשות עם היסוד התכליתי במקורות ישראל - רעיון בחירת ישראל ותפקידו הייחודי בין האומות. מייסדיה חלמו על מדינת מופת שתהיה "אור לגויים". ממשיכיהם ביקשו לפרוש מן המטלה הכבדה הזו ולהסתפק, ב"שיבה לנורמליות", עם ככל העמים. באופן פרדוקסאלי, דומה שהמאמץ להיות נורמליים מחזיר דווקא את הנורוזה הגלותית כנורמה יהודית, ודווקא תביעת האור לגויים, בנוסח בן גוריון, מציבה אתגר ודרך למהפכה המשנה את הוויית היסוד הגלותית ויוצרת ישראל חדש עם תפקיר ישן: שותף בתיקון העולם בשעה שהוא מתקן את עצמו.

עד כאן כמה יסודות של התורה שבעל פה של היהדות הישראלית (שרוב מחבריה קוראים לעצמם "חילוניים"). היסודות הללי היו פירוש נועז ומהפכני ליהדות זו, למשמעות החובה והאיסורים הנובעים ממקורות ישראל במפגש עם הזמן והמקום. אף על פי שזו הייתה "הלכה למעשה" שהשפיעה יותר מכל על היהדות במאה העשרים, היא לא זכתה, בשל מחדלם של חבריה, להכרה כללית כ"יהדות ישראלית".

ג. חטאה של היהדות הישראלית

תחילתו של הנתק בין המהפכה הישראלית והבסיס היהודי שלה היה בזיהוי החלוצים את התורה עם הגולה החולה. הגולה - תורה שכל מי שיישאר בה, יטבע. במאמץ העצום שנדרש לחילוף העצמי מן הגולה השוקעת, התורה נתפסה כמטען כבד, קשור בשלשלות לצוואר, שיכריע את כל מי שמתעקש לצאת יחד אתו מהבית הבוער.

הישראלים ברחו מן הגולה, כמו מתבגר הבורח מבית חולה, שהדרך היחידה לצאת ממנו היא לא לשוב לעולם. היישוב העברי המתחדש ביקש לנתק כל יסוד וזיקה להוויה בת אלפיים שנה. מן התנך ישר לפלמ"ח. איך קוראים תנ"ך ללא פירושי סופרים ותנאים, אמוראים, גאונים מסדרי הלכה, פילוסופים יהודים ומקובלים? איך מתמודדים עם משימת יצירתה של מורשת פרשנית חרשה, המעצבת את היחסים שבין סמכות הדורות ואחריותו של הדור, ללא תבנית מוכנה?

היה קושי עצום ביצירת מורשת פירוש חדשה, נתיב מקורי לגמרי בחיבור ישן וחדש, מעשה ותורה. המשימה הזו ננטשה אט - אט. הדור הראשון עוד ידע, וכתב על המהפכה היהודית הציונית כמדרש יהודי חדש. הדור השני פטר עצמו מן המתח הקשה וקיבל על עצמו רק את המעשה. בהעדר דורות קורמים שיש לתת דין וחשבון לפניהם, בראו החלוצים את עצמם כקנה מידה לכל הדברים. הצלחתם הראשונית יצרה גאווה. והגאווה, שניזונה מהצלחות נוספות, יצרה הערצה עצמית. סופם שהיו עובדים את עצמם ומעשה ידיהם. מקור סמכותו של הבן המורד ביהדות הגולה, בעיני עצמו ובעיני זולתו, הייתה נאמנותו למהותה של תורה שהלכה לאיבוד בגלות. המדרש הנועז היה ניסיון לחדש את המעשה שהלך לאיבוד בלימוד המשתמט. משניתק עצמו, הבן, מן היסודות האחרונים בסמכותה של התורה, הוא ניתק את עצמו מן היסוד לזהותו כמפרשה הנועז.

ד. העונש: גולה רוכבת על גב מדינה.

היהדות הישראלית החילונית צמצמה את עצמה למסגרת לאומית עם חזון סוציאלי - דמוקרטי או דמוקרטי פלורליסטי בחסות כלכלת שוק, ומאז הולך ומצטמצם המעמד היהודי של מהפכתה וסמכותה כפרשנית של החובה הישראלית בזמן הזה. בתפקידה המצומצם החדש היא נותרה עם מטען עצום שלא ידעה מה לעשות אתו: איפה שמים רשימות וספרים המסכמים ארבעת אלפים שנה של ניסיונות לפענח את התפקיד הייחודי של עם בעולם? הישראלים החילוניים לא העזו לזרוק את הארכיון הזה, אך גם לא רצו להתמודד עם משימת השלמת המהפכה היהודית שנתבעה בין דפיו. כאשר באו נציגי החרדים לבן גוריון וביקשו ממנו לשחרר 400 בחורי ישיבה משירות צבאי, כרי שיוכלו להקדיש את כל ימיהם לשימור מורשת הישיבות שנחרבו בשואה, מצאה

לעצמה היהדות הישראלית החילונית פתרון לקונפליקט הפנימי שהטריד אותה: הם ישמרו בשבילנו את ארכיון הזיכרון, הידע הישן והתעודה.

המיתוס של הישראלים החילוניים אומר, שמאז הם "נסחטים" על ידי הדתיים בשל התלות הקואליציונית בהם. בעשורים הראשונים של המרינה היה לשמאל רוב בכנסת, והוא לא היה זקוק לקולות הדתיים. תיאוריית הסחיטה הייתה הכרחית רק כהסבר פסיכולוגי, שבאמצעותו בעל התלות הנפשית מסתיר מעצמו את טבעה האמיתי של תלותו.

רק הנכונות להיסחט נתנה ליהדות הישראלית החילונית מנוח מן הקרע הפנימי שבתוכה: מחד גיסא, היריעה שבתור הפרשן הבכיר של המצווה בזמן הזה מוטל עליה להשלים את מהפכת היהדות. מאידך גיסא, רתיעה מהאחריות הגדולה וחרדה מחוסר היכולת לעמוד במשימה העצומה הזאת, המשנה הווייה יהודית בת אלפיים. בתור פתרון זמני מסרו היהודים החילוניים לדתיים ולחרדים את המפתח לארון שבו שמור הקוד המפענח את התפקיד והתעודה היהודיים. החרדים והדתיים, שרבים חשבו שסיימו את תפקידם ההיסטורי עם הקמתה של מדינת ישראל, הופתעו ממעמדם החרש. החלוצים המהפכנים נתנו להם כוח שלא פיללו לו והם עשו ממנו קריירה. ככל שגברה השתמטות הישראלים מתפקידם היהודי, גבר כוחם של הדתיים. התברר שהמחזיק בארון הספרים היהודי מחזיק במפתח לנשמת האומה, הם לא עשו שם כלום, בתוך הארון, לא יצרו, לא חידשו, רק שמרו את מה שהיה בליטא בסוף המאה שעברה. וזאת הייתה בדיוק המשימה שהוטלה עליהם, הישראלים החילוניים לא רצו להתמודד עם תורה מתחדשת המזמינה אותם פנימה, להשתתפות ביצירה גדולה ותובענית. הם היו מוכנים לשלם הרבה כסף למי שילמד גמרא מגוחכת, שאי הרלוונטיות שלה ברור בעליל. החרדים סיפקו את הסחורה: הוכחות שאין מה לעשות עם הספרים האלה - לחדש אסור ועם מה שיש אי אפשר לחיות. החילוניים פטרו את החרדים מהצבא ומהעבודה. והחרדים פטרו את החילוניים מן התורה. בסתר ליבם יודעים הישראלים כי יש כאן משימה לא גמורה, אכל הם מבקשים דחייה נוספת ממנה ומטפחים תקווה כוזבת שמישהו אחר ייקח על עצמו למלא אותה: יום אחד, הם אומרים, היהדות הדתית והחרדית תהיה חייבת להשתנות מבפנים. יקום להם רב גדול, שישלב תעוזה ישראלית עם הכשר בן אלפיים, והוא יעשה את החיבור ההיסטורי בין המהפכה הישראלית והזיכרון היהודי: משיח מוסמך שרק לו מותר לעשות שינויים ותיקונים גדולים. הוא לבדו יוכל למלא את משימת היהדות הישראלית החילונית: ירפא את היהדות, יוציא ממנה אלפיים שנות גלות וישיב לה את תעודתה.

אבל הרב לא יבוא. מה שגדל על האיסור להוציא "חדש מן התירה" לא יתחדש. ייבנו תפקיד היסטורי ייחודי, הממתין רק לאלו ששכחו את כל האיסורים. רק מי ששכח היטב, שכח לגמרי את הגלות, את כל שיטותיה ודרכיה, יכול לחזור, בן חורין, לכור ההיתוך של המהפכה היהודית, לכבשן המצרף אותיות מן התורה ויוצק אותן לתבניות חיים חדשות. ככל שגבר תהליך ההאצלה של היהדות מן הישראליות אל הדתיות והחרדיות, גברה זחיחות דעתם של שומרי הארון, כוהני הזיכרון. יום-יום הם מעמידים את היהדות הישראלית החילונית אל עמוד הקלון. שוברים ומנתצים את כל כלי הקודש שלה: קליטת העלייה, קיבוץ הגלויות, ההתיישבות, התרבות העברית, בית המשפט, הצבא, רבין (איך אתה יכול לתת מקום בעולמך למשנתו של דוד בן גוריון, שאל אותי לאחרונה חבר דתי, אחרי מה ששמענו על חלקו בחטיפת הילדים התימנים). בשם היהדות שהופקדה אצלם הם תובעים לעצמם את הבכורה, החרדים תובעים מימון מלא לאוטונומיה יהודית חרדית העומדת מעל מדינת ישראל ובתי משפט שלה. דתיים לאומיים תובעים בעלות על הערכים בחינוך הכללי, מתחת לפני השטח יש הכותבים חוקה למדינת הלכה ומכינים את הכלים לבית המקדש שיעמוד בטבורה. הישראלים, שהסתפקו בהוצאת עצמם מן הגולה, והשתמטו מהוצאת הגלות מן היהדות, מגלים שהיא חוזרת, הגולה, ובעוצמה כפולה, רוכבת על גבה של מדינה.

ה. השותפות הדתית - חילונית

לפני מאה שנה נקרעו יהודים רבים באירופה בין ברירות בלתי אפשריות: היטמעות בחברה הכלכלית שנפתחה לפנייהם, במהיר מחיקת זהותם הנבדלת, או שיבה לגטו יהודי שלא נשאר בו אוויר לנשימה. במצוקת ההכרח לבחור בין שתי ברירות גרועות ראו לפתע אפשרות שלישית, שחיכתה בפניה אלפיים שנה. התנועה הציונית הביאה את היהודים מן הגלות. אבל המצטרפים אליה, נאמנים למסורת ההשתמטות הארוכה, ביקשו הנחה. את היהדות הם השאירו בגולה. וכשהגולה עלתה בסופו של דבר, היא הביאה עמה את יהדותה: גלות ושמה יהדות. ולא הייתה לה מתחרה. על כן, מאה שנה מאוחר יותר, אנו נענשים בחזרה אל אותו הצומת עם אותן שתי ברירות בלתי אפשריות: האם מוטל עלינו להכין את המזוודות לקראת הגירה עתידית לארץ אחרת, מתוך התייאשות גמורה מן המרינה ההופכת להיות גולה מעיקה, או שחייבים להישאר

ולהסתכן בחניקה. את ההכרח לבחור בין שתי אפשרויות בלתי רצויות יוצר העדרה של היהדות הישראלית החילונית מן התודעה. במקומה, מופיע נציג הנראה כמוה, לבוש כמוה, מדבר כמוה, אבל הוא דבר אחר לגמרי, החילוני האנטי יהודי הוא פונדמנטליסט של מימוש עצמי, בחסות כלכלת שוק חופשי וזכויות פרט בלתי מוגבלות. כל ניסיון להכניס את העתודה היהודית למדינת מלוכה על ידו מיד כחילול הדיבר הראשון בתורתו: הפרדת היהדות מן המדינה, היהדות בעיניו, גרסא דינקותא, היא עניין מקולקל ושבור ובלתי ניתן לתיקון עולמית. רק לברוח ממנה אפשר. העניין במקורות ישראל, שמגלים לאחרונה כמה ישראלים חילוניים, מעורר בלבם חלומות ביעותים על שלטון האיטולות. יש לו הנאה, לחילוני האנטי יהודי, מכל גילוי של דתיות נמוכה. הוא אוסף איתו כהוכחות לטבעה האמיתי של המורשת הזו, שעבר זמנה, הוא שולל מכל וכל את הבסיס לקיומה של יהדות ישראלית.

בשיתוף פעולה סמוי עם החרדים הוא מביא הוכחות שהלכה יש רק אחת ורק פרשן אחד מותר לה. לכן אין ברירה אלא להפוך אותה לעניין פרטי לגמרי, עניינם של דתיים, שהוא פטור ממנו.

כאשר מתעורר אצל מישהו מהם רעב רוחני למקורות, מוכנים החילוניים האנטי דתיים לפתוח לו פתח צר אליהם, בתנאי שיהדות זו תכפיף עצמה לאמונתם: יהדות נטולת חובות, שנועדה לספק חוויות רוחניות אישיות.

היהדות החרדית והדתית מטפחות את תפקידם של החילוניים האנטי דתיים כדובר הכללי של כל הישראלים החילוניים. יותר קל להתמודד עם כופר מאשר עם בעל פירוש מתחרה לעניין החובה היהודית בזמן הזה. בקונגרס הציוני השני, כשעלתה על הפרק שאלת החינוך העברי בארץ ישראל שמשמעה היה רצון התנועה להציב יסודות ליהדות חדשה, איימו הדתיים שהעלאת הנושא לדיון תביא לפרישתם מן התנועה. מתוך רצון ללכד מחנה רחב, ככל האפשר, ומתוך תלות נפשית - צורך לקבל אישור סמלי של הרבנות לציונות. החליט הרצל להיכנע לתביעה הדתית. מאז, זה מאה שנה, חוזרים הדתיים ומאיימים בשבר שלא יהיה אחריו איחוי ("עם אחד - גיור אחד"). מאה שנה חוזרת היהדות הישראלית החילונית, בגלגוליה השונים, על כניעתו של הרצל ומכריזה שאיננה יהדות אלא רק לאומיות, באופן מפתיע זוכים הדתיים לכך שיאפים חילוניים ישלימו למענם את מלאכתם, כאשר האחרונים שוללים מן היסוד, בשם הפוסט-מודרניות, את היהדות הישראלית החילונית כפרשן מקורות החובה היהודיים.

היסודות הזרים, מתרבויות העולם בלבד, שמביאים החילוניים האנטי דתיים כבסיס לזהות הישראלית בזמן הזה, והנכונות של היהדות הישראלית החילונית לתת להם להיות דובריה, מפעילים ישירות את עולם החרדות הקמאיות של העולם הדתי-חרדי: התקומה היהודית הישראלית חילונית מקבלת מעמד של ניסיון נוסף למחוק אחת ולתמיד את מקור ישראל, לרפא את הנזירות היהודית על ידי עקירת היהדות.

במחסום העוצר את כניסתה של היהדות הישראלית לתודעה ניצבים שני שומרים: דתי המאיים כי כל ניסיון להגדיר את היהדות הישראלית החילונית כפרשנית חובה מתחרה ייצור שבר בעם ופילוג בלתי ניתן לתיקון. וחילוני אנטי יהודי, המאיים כי כל ניסיון לחבר את ישראל עם יהדותה יביא לעזיבתו, בשל שלילת זכות היסוד שלו להפרדת היהדות מן המדינה.

1. המשימה לעשות תשובה

היהדות הישראלית אינה יכולה להתקיים יותר בלא לטפח את זהותה הנבדלת. היא איננה חילונית סתם ואיננה גם שום זרם דתי אחר קיים. היא יהדות בת מאה, עם תפקיד ייחודי משלה. זהותה של היהדות הישראלית נבנית במקום שממנו היא יראה יותר מכל: במפגש ישיר עם יסודות החובה במקורות ישראל. במקום שבו נדמה כי תאבד זהותה, שם נבנית סמכותה כפרשן הנועז, נאמן המקור של מורשת ארוכה.

החילונים הישראלים, כמו שאמר בתחילת המאה פרנץ רוזנצוויג על בני דורו היהודיים החילוניים בגרמניה, לא יוכלו להיות בניה של היהדות אם לא ייקחו על עצמם להיות בונים. רק מתוך אחריות לשינויה נהיה שייכים לה. ורק מתוך הכרה בתלותנו בה, אני זוכים בסמכות להיות מובילי מהפכתה.

אנחנו צריכים לחזור לשם, כדברי חזונו של משה הס, מאמצע המאה הקורמת, כדי לחרש מיומנות מיוחדת, מומחיות יהודית ישנה. לחבר את הפרטי לכללי, את היצר הנמוך עם המצווה הגבוהה. את האינטרסים של היחיד עם צרכי החברה. את הלאומי לבין-לאומי. את הרוח והגוף, האלוהי והאנושי. המומחיות הזו, אמר הס, אבדה במחלת הגולה. כל מה שנותר שם הוא יצר הישרדות כיתתי עם אינטרסים מצומצם. כדי לחדש את המקצוע הזה, אמר הס, צריך לחזור להיות עם

יושב על אדמתו. רק מתוך תיקון פרטי נוכל להגיע את אותו תיקון לאומי, ואין תיקון לאומי ללא תיקון דתי, ורק מתוך תיקון יהודי אפשר יהיה לחזור ולהציע מומחיות בתיקון עולמי.

כדי לעמוד במשימה יצטרכו בוני היהדות הישראלית לעמוד בהתנגדות משני צדדיהם. משמאל יגידו שזו כניעה לדתיים, ומימין יאמרו שזו לא יהדות. משמאל יפתו אותם להתרכז במאבק להפרדת הדת מן המדינה, ומימין יפתו אותם להתאחדויות והתמזגויות ולימודים משותפים שבהם תאבד זהותם.

היהדות הישראלית צריכה ללכת בדרכה שלה.

לחזור לחדש ולהשלים את בניית מורשתה. לא לקבל שום סמכות הוראה עם נאמנויות אחרות. יש לה דרך משלה לקרוא בתורה.

צריך לפתח את הדרך הזו, להעמיד לה מורים ולהביא אותה לבתי הספר. לבנות לה מוסדות חינוך ותרבות. יחידים ומשפחות זקוקים למסגרת קהילתיות המגבשות אורחות חיים משותפים, שבהם משלבים מנהגים, צורות ומלים של דורות רבים ביחד עם מורשת התקומה.

היהדות הישראלית צריכה להופיע, בכל מקום שב נמצאים חברה, לדיון הציבורי על דת ומדינה. למשא ומתן על גבולות הארץ, על החוק הישראלי והחוקה. רק אם היהדות הישראלית תתבדל היום ולתלך לביתה, ותעשה שם לעצמה את מלאכת החיבור הזו של ישראל עם יהדותה, היא תוכל לחזור ולמלא את תפקירה ההיסטורי ולאחד את הקצוות הקורעים את המרינה. היהדות הישראלית צריכה לעשות תשובה. ובתשובתה היא תשיב לעצמה את היהדות כולה מגלותה.